

Dato: 10. januar 2022

Miljø- og Fødevareklagenævnet
Toldboden 2
8800 Viborg

Danmarks
Naturfredningsforening

Masnedøgade 20
2100 København Ø
Telefon: 39 17 40 00
Mail: dn@dn.dk

Klage over Fredningsnævnets afgørelse af 15. december 2021 vedr. fredning af Esrum Sø's omgivelser (FN-NSJ-057-2018F)

Danmarks Naturfredningsforening (DN) konstaterer med tilfredshed, at Fredningsnævnet for Nordsjælland har truffet afgørelse om at frede Esrum Sø's omgivelser.

DN tager til efterretning, at Fredningsnævnet har valgt at udelade ejendommene med løbenumrene 1-12 samt 90-92 af fredningen. Desuden tager DN fredningsnævnets ændringer af afgræsning af "hus med have og gårdsplads" for lb.nr. 37 og 64 til efterretning.

Fredningsnævnet har dog undladt at lade flere af fredningsforslagets væsentlige elementer, herunder stisystemet, være en del af fredningen.

DN klager derfor over Fredningsnævnet for Nordsjællands afgørelse af 15. december 2021 for så vidt angår følgende:

- At stiforløbet langs Esrum Sø's nordlige, østlige og sydlige del ikke indgår i fredningen.
- At Mølledammen på matr.nr. 5i Stenholtsvang, Nødebo ikke indgår i fredningen (løbenummer 79).
- At angivelsen af "hus med have og gårdspladsareal" for nogle ejendommens vedkommende er væsentligt større end hvad eksisterende forhold viser.
- At bestemmelsen om, at visse levende hegn kun må være max. 1, 5 meter høje, ikke indgår i fredningen.
- at rideskoler, stutier og hestepensioner er udeladt af § 5, stk. 3
- at ridebaner undtages fra forbud i § 6, stk. 3

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningsnævnet for Nordsjælland har i afgørelsen lagt vægt på:

1. At der allerede er ganske gode muligheder for adgang, både for cyklende og gående til Esrum Sø via de eksisterende stier.
2. At forslaget ganske vist udvider stiforløbet, men at der fortsat på lange stræk, ikke vil være tale om en sønær sti.
3. At det foreslåede nye stiforløb, således ikke i væsentlig grad vil forbedre borgernes adgang til Esrum Sø.
4. At det foreslåede stiforløb i et vist omfang vil være et forstyrrende og ligefrem skadeligt element for faunaen.
5. At stiforløbet på visse strækninger i væsentlig grad forringer den erhvervsmæssige udnyttelse af markerne.
6. At stiforløbet på visse strækninger vil udgøre en væsentlig gene for lodsejerne i øvrigt.
7. At omkostninger til anlæg og vedligeholdelse af stien, i hvert fald for kommunerne Gribskov, Helsingør og Fredensborg, må forventes at blive uforholdsmæssigt høje.

Hertil har DN følgende bemærkninger:

Ad 1)

Under de nuværende forhold er de primære muligheder for at opleve Esrum Søes omgivelser som gående eller cyklist på søens vestlige side samt på enkelte steder som Esrum Kloster og Fredensborg Slot og ved Bramaholm Skov. DN er således uenig i, at der inden for fredningen allerede er "ganske gode" muligheder for at opleve landskabet i sin helhed, et landskab, som fredningsnævnet har fundet at rumme betydelige fredningsværdier.

DN finder, at alle disse fredningsværdier bør kunne opleves af offentligheden på tæt hold og på et forløb, som ikke løber ad eller langs stærkt trafikerede veje.

Ad 2)

Fredningens formål er bl.a. at bevare og forbedre det åbne kultur- og landbrugslandskab med store udsyn over det markante istidslandskab og over Esrum Sø, samt at forbedre offentlighedens adgang til søen og søens omgivelser.

DN finder det vigtigt, at offentligheden kan opleve alle aspekter af landskabet i Esrum Søes omgivelser, herunder det vide udsyn over Esrum Sø, hvilket efter Danmarks Naturfredningsforenings opfattelse hensigtsmæssigt opnås ved, at stien på nogle strækninger placeres højt i landskabet. DN lægger vægt på en varieret oplevelse sammensat af store udsyn højt i landskabet og den nære kontakt til selve søen.

Der er ved placeringen af stiforløbets tracé i høj grad taget hensyn til søens fugleliv, hvilket har medført, at stiforløbet på lange stræk ikke er placeret sønært.

DN finder således, at der ved placeringen af stiens tracé er foretaget en nøje afvejning af beskyttelseshensyn og oplevelseshensyn, og at det derfor ikke er afgørende, at stiforløbet alle steder er placeret sønært.

Ad 3)

Der henvises til bemærkninger under "ad 2", men derudover bemærkes, at der med stiforløbet skabes mulighed for at opleve søen helt sønært på flere strækninger på søens østlige side, bl.a. mellem Maglegårdsvej og skoven ved Kobæk Vig samt nord for Fiskedamshuse og nord på til Birkedalen, hvilket ikke er muligt i dag.

Samtidigt vil det med stiforløbet været muligt at gå hele vejen rundt om Esrum Sø, hvilket er helt i tråd med Fingerplan 2019 og de involverede kommuners kommuneplaner.

Der er således tale om en væsentlig forbedring af almenhedens adgang til området med det foreslåede stiforløb.

Ad 4)

DN er enig med Dansk Ornitologisk Forening (DOF) i, at der skal værnes om sårbare arter, i dette tilfælde eventuelt ynglende havørne, og således er hensynet til havørnen indarbejdet i fredningsforslaget ved, at stien er lagt med betydelig afstand til havørnens potentielle yngleområder. Ydermere har DN strakt sig langt i forsøget på at imødekomme DOF's bekymringer allerede forud for rejsning af sagen, og fredningsforslaget indeholdt derfor bestemmelse om at færdsel på nye stier kun skulle være tilladt til fods.

DN finder, at der i meget høj grad er taget hensyn til fuglelivet ved placeringen af stiens forløb. Et forløb, som i langt overvejende grad har videreført det stitracé, som var tæt på at blive realiseret for omkring 15 år siden, og hvor DOF sad med ved bordet i forhold til beslutninger om tracéet.

Miljøstyrelsen udtaler i brev af 28. november 2019, at stiforløbet synes at være tilrettelagt

med vidtstrakt hensyntagen til bl.a. privatlivet og dyrelivet, og styrelsen bakker op om fredningen, herunder stiforløbet.

Der synes ikke at være belæg for at konkludere, at de foreslåede stiforløb i et vist omfang vil være et forstyrrende og ligefrem skadeligt element for faunaen.

Ad 5)

DN mener, at hverken en 2 meter bred sti med fast belægning og rabatter eller en sti i form af et 1 meter bredt trampespor vil forringe den erhvervsmæssige udnyttelse af markerne væsentligt. Det er ikke hensigten, at stierne skal hæves eller sænkes i terrænet, og med nutidens landbrugsmaskinel vil stierne ikke udgøre en væsentlig fysisk barriere.

Ad 6)

DN anerkender, at stier kan opfattes som værende en væsentlig gene for berørte lodsejere, og har derfor i udformningen af stiforløbet søgt at tage videst muligt hensyn til placeringen af eksisterende boliger og derved privatlivets fred.

Esrum Sø og omgivelser har så stor naturmæssig og landskabelig betydning, at offentligheden skal sikres mulighed for at færdes gennem hele fredningsområdet. Dette er helt i tråd med Naturbeskyttelseslovens formålsparagraf (§ 1) som i stk. 2 (3) lyder; "Loven tilsigter særligt at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet", og stk. 3 der lyder; "Der skal ved lovens administration lægges vægt på den betydning, som et areal på grund af sin beliggenhed kan have for almenheden".

Der henvises i øvrigt til Fredningsnævnet for Fyns afgørelse af 22. december 2021 om fredning af Hesbjergkilen vest for Odense. I denne afgørelse vurderer fredningsnævnet, at offentlighedens interesse i at få adgang til arealerne vejer tungere end grundejernes interesse i at holde de betydelige arealer privat. Det samme burde være gældende i sagen om Esrum Søes omgivelser.

Desuden henvises til Keldsø-fredningen, se afsnit om stier nedenfor.

Ad 7)

Kommunernes anlægs- og vedligeholdelsesudgifter for stier tillægges stor vægt i Fredningsnævnets afgørelse. Dette synes ikke at være i overensstemmelse med hidtidig praksis. Desuden synes omkostningerne forbundet med anlæg og drift af stisystemet ikke at være dokumenteret.

Fredningsforslaget lagde op til at nye stier kun skulle være tilladt til fods, og at stierne så vidt muligt skulle anlægges med fast bund i op til 2 meters bredde. På baggrund af høringssvar fra Miljøstyrelsen indeholdt forslaget til reviderede fredningsbestemmelser, at nye stier desuden skulle være med rabatter langs begge sider af stien, for at muliggøre maskinel vedligeholdelse. Desuden blev der lagt op til en bestemmelse om, at fredningen ikke skulle være til hinder for at den rekreative sti omkring Esrum Sø, på plejemyndighedens foranledning, kunne udvides til også at være egnet til cykling. Der var således en mulighed for at opgradere stien eller dele af den, til cykling, men ikke et krav.

Som svar på fredningsnævnets foreløbige afgørelse af sagen bemærkede DN den 3. september 2021 at det kunne overvejes, at lade de nye stier bestå af ydmyge 1 meter brede trampespor. Herved ville kommunernes udgifter til etablering og vedligehold af stier være minimale.

Yderligere bemærkninger

Stier

At give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen er på lige fod med bl.a. beskyttelse af naturen med dens bestand af vilde dyr og planter en del af formålsparagraffen i naturbeskyttelsesloven (§ 1).

Fredningsforslaget skal sikre offentligheden adgang til hele fredningsområdet via en sammenhængende sti der forbinder den sydlige, østlige og nordlige del, som gør det muligt at opleve landskabet og naturen i langt højere grad end det er muligt på nuværende tidspunkt. Desuden vil der med stiforløbet sikres sammenhæng med Gribskov, så det vil være muligt at gå hele vejen rundt om Esrum Sø.

Der er med fredningsforslaget lagt op til at nye dele af stisystemet etableres med fast bund i op til 2 meters bredde, og at færdsel på nye stier kun skal være tilladt til fods, men med en mulighed for at plejemyndighederne kan udvide stierne til også at være egnet til cykling. DN finder det af vigtigste betydning, at offentligheden får adgang til det fredede område via et omfattende stisystem, og har over for fredningsnævnet anført, at et alternativ til at etablere stierne med fast bund i op til 2 meters bredde kan være at lade de nye stier bestå af ydmyge 1 meter brede trampespor. Dette vil imødekomme kommunerne i forhold til anlægsudgifterne og lodsejerne i forhold til konkrete indgreb. Det er DN's holdning, at fredningsnævnet burde have forholdt sig til dette alternativ.

Esrum Søes beliggenhed tæt på større byer som Fredensborg, Hillerød, Helsingør og endda hovedstaden samt sammenhængen med Gribskov gør, at området har både regional og national rekreativ betydning, og det fremgår således af både Fingerplan 2019 (landsplandirektiv), og de fire kommuners kommuneplaner, at stiforløbet er en planlagt rekreativ forbindelse.

Fredningsnævnet for Nordsjælland har tidligere (2007) behandlet anlæggelse af en sti i omtrent samme tracé som i fredningsforslaget, som en dispensationsansøgning fra tidligere fredninger. I den forbindelse fandt Fredningsnævnet, at den foreslåede rute ikke indebar betydelige gener for natur- og dyreliv. På daværende tidspunkt oplyste Fredningsnævnet, at man hellere havde set, at der var blevet rejst en ny fredningssag, fremfor at der skulle dispenseres fra de ældre fredninger ved anlæggelse af stien.

DN stiller sig uforstående overfor at der tidligere kunne dispenseres til anlæggelse af en sti for både gående og cyklende, mens en ny fredning med en sti, hvor færdsel kun er tilladt til fods, og som er i omtrent samme tracé pludselig af fredningsnævnet vurderes at være bl.a. et forstyrrende og ligefrem skadeligt element for faunaen. Dette især i betragtning af, at der med fredningsforslagets stiforløb er taget stort hensyn til evt. fremtidige ynglende havørne. Det bemærkes i den forbindelse, at kommunerne altid kan lukke midlertidigt af for offentlighedens færdsel omkring reder med ynglende havørne, jf. naturbeskyttelseslovens § 27, stk. 1.

Miljøstyrelsen har anfægtet, at færdslen på nye stier udelukkende skulle være forbeholdt gående. Miljøstyrelsen finder at dette er helt utilfredsstillende, da den generelle regel i naturbeskyttelseslovens § 26 er, at hvis der findes en vej eller sti i det åbne land, er det tilladt at færdes på den til fods eller på cykel. Reglen kan kun fraviges i helt særlige, nærmere beskrevne tilfælde. Efter styrelsens opfattelse er dette ikke tilfældet i stien omkring Esrum Sø, og stiforløbet synes efter styrelsens opfattelse at være tilrettelagt med vidtstrakte hensyn til bl.a. privatlivet og dyrelivet.

DN er enig med Miljøstyrelsen i, at stiforløbet er tilrettelagt med vidtstrakte hensyn til både privatlivet og dyrelivet, og har derfor foreslået, at plejemyndigheden, under hensyntagen til naturbeskyttelseshensyn, især fugle, kan udvide nye stier til også at være egnet til cykling.

Fredningsnævnet tillægger det vægt at stien på flere steder ikke forløber sønært, og tillægger det samtidig vægt, at stien kan være et forstyrrende og ligefrem skadeligt element for faunaen. At stien ikke alle steder forløber sønært skyldes jo netop, at der er taget stort hensyn til faunaen, ikke mindst eventuelle ynglende havørne.

Kommunernes anlægs- og driftsudgifter tillægges stor vægt i nævnets afgørelse. Dette er ikke praksis, og burde ikke være afgørende i forhold til det store ønske om etablering af et sammenhængende stisystem, jf. Fingerplan 2019 og de pågældende kommuners kommuneplan.

Der henvises i øvrigt til Miljø- og Fødevarerklagenævnets nylige fredning af Keldsø-området. Et af de vigtige formål med denne fredning er at skabe et sammenhængende stisystem inden for fredningen, men også at sikre, at dette stisystem kobles sammen med et eksisterende stisystem i Rusland-fredningen, som ligger i tilknytning til Keldsø-området. Med Keldsø-fredningen skabes altså både en landskabelig og adgangsmæssig sammenhæng til Rusland-fredningen, der vil få stor rekreativ betydning for almenheden. Det samme bør gøre sig gældende i fredningen af Esrum Søes omgivelser, som har endnu større rekreativ betydning for almenheden.

Desuden henvises til den nylige fredning af Hesbjergkilen, jf. punktet ad 6) oven for.

Mølle dammen på matr.nr. 5i Stenholtsvang, Nødebo

Mølle dammen har kulturhistorisk værdi, der hører sammen med mølledriften, og som går tilbage til 1100-tallet. Desuden er området registeret som beskyttet natur i henhold til naturbeskyttelseslovens § 3. Fredningen vil sikre mølle dammen mod tilstandsændringer, og give kommunen som plejemyndighed mulighed for at friholde og pleje mølle dammen, så den eks. ikke gror til. Mølle dammen bør derfor indgå i fredningen, dog kan det nordvestlige hjørne, hvor der er eksisterende carport, p-plads og værkstedsbygning, eventuelt udgå eller omfattes af en særbestemmelse. Danmarks Naturfredningsforening finder ikke, at fredningsnævnet på nogen måde har argumenteret overbevisende for, at mølle dammen skal udtages af fredningen.

I fredningsbestemmelsernes § 4, stk. 6 er nævnt at pleje på specifikke matrikler skal sikre udsigten over bl.a. mølle dammen. Denne udsigt over mølle dammen kan ikke sikres alene ved denne bestemmelse medmindre mølle dammen inddrages i fredningen, og kommunen derved sikres hjemmel til at foretage naturpleje i mølle dammen såfremt denne eks. gror til i træer.

Stenholt Mølle dam er indeholdt i fredningsnævnets afgørelse, § 9 om natur/kulturgenopretning, selvom mølle dammen er taget ud af fredningen. Dette er i DN's optik en understregning af mølle dammens betydning for området, hvilket gør det oplagt at lade mølle dammen være en del af fredningen, som der med fredningsforslaget er lagt op til.

Omfanget af "hus med have og gårdspladsareal" på visse ejendomme

Fredningsnævnet synes at have anlagt en fortolkning af begrebet "hus med have", som afviger fra praksis, idet arealer med "hus med have og gårdspladsareal" i visse tilfælde og i betydeligt omfang er gjort større end eksisterende forhold tilsiger. Dette er en u hensigtsmæssig svækkelse af de eksisterende fredninger, som allerede gælder for ejendommene.

Det drejer sig om følgende matrikler:

Matr.nr. 2a Jonstrup By, Tikøb, LB.nr. 52. Med Fredningsnævnets afgørelse øges arealet "hus med have og gårdspladsareal" fra ca. 7.500 m² til ca. 13.300 m² i forhold til fredningsforslaget. Arealet, der inddrages til have, er i dag et græsareal, der er omfattet af eksisterende fredning. Ved at inddrage dette areal som "hus med have og gårdspladsareal", åbnes op for, at der på nye ca. 5.800 m² f.eks. kan beplantes eller bebygges med skure, jagt hytter og lignende, jf. fredningsbestemmelsernes § 4 og 5.

Matr.nr. 5a Jonstrup By, Tikøb, LB.nr. 53.

Fredningsnævnet har i forhold til fredningsforslaget udvidet arealet "hus med have og gårdspladsareal" med ca. 13.000 m². De 13.000 m² fremstår på luftfoto som et område, der anvendes til kørsel med ATV eller lign. køretøjer, og arealet ligger afgrænset fra eksisterende have ved beplantning langs haven. Området ligger inden for eksisterende fredning. Ved at inddrage disse ca. 13.000 m² som "hus med have og gårdspladsareal", åbnes op for, at der eks. kan beplantes eller bebygges med skure, jagthytter og lignende, jf. fredningsbestemmelsernes § 4 og 5.

Matr.nr. 15 Endrup By, Asminderød LB.nr. 42.

Med Fredningsnævnets afgørelse øges "hus med have og gårdspladsareal" med ca. 8.300 m² i forhold til fredningsforslaget. En del af disse 8.300 m² er registreret som beskyttet natur efter naturbeskyttelseslovens § 3, og hele arealet ligger inden for søbeskyttelseslinjen. Arealet fremstår på luftfoto som et græsareal, og det ligger inden for eksisterende fredning. Ved at inddrage disse ca. 8.300 m² til "hus med have og gårdspladsareal", åbnes op for, at der eks. kan beplantes eller bebygges med skure, jagthytter og lignende, jf. fredningsbestemmelsernes § 4 og 5.

Levende hegn

Af fredningsforslagets § 4 stk. 3 fremgår, at eksisterende levende hegn på og mellem nedenstående matrikler maksimalt må have en højde på 1,5 meter.

Det drejer sig om:

Mellem matr.nr. 6b og 6h Endrup By, Asminderød

Mellem matr.nr. 3bb og 7b Sørup By, Grønholt

Langs markvejen på matr.nr. 3a Såne By, Tikøb

Dette har fredningsnævnet udeladt i afgørelsen.

Stiforløbet er en meget vigtig del af fredningsforslaget, og DN håber at Miljø- og Fødevarerklagenævnet vil være enig i den betragtning. At de ovenfor nævnte levende hegn får en max. højde på 1,5 meter vil have stor betydning for oplevelsen af landskabet fra de kommende stier, og bestemmelsen bør derfor indgå i fredningen. Særligt for det levende hegn mellem matr.nre. 3bb og 7b Sørup By, Grønholt gælder, at et højt levende hegn her også afskærer en fin udsigt over Esrum Sø fra kommunevejen Sørupvej.

Rideskoler, stutterier og hestepensioner, § 5, stk. 3.

Fredningsforslaget lagde op til, at rideskoler, stutterier og hestepensioner skulle være omfattet af bestemmelsen om forbud mod opførelse af nye bygninger til forskellige typer dyrehold m.v. Fredningsnævnet har valgt at lade disse udgå af bestemmelsen.

DN finder, at sådanne bygninger, som typisk er meget store, kan få stor negativ påvirkning på de landskabelige hensyn, som fredningen skal varetage. DN har dog forståelse for, at eksisterende stutterier kan få behov for nye staldbygninger og/eller ridehal, og foreslår på den baggrund, at bestemmelsen, § 5, stk. 3 formuleres således:

Der må ikke opføres bure og bygninger til pelsdyr-, svine- eller fjerkræsfarme, fasanerier, dambrug, rideskoler, stutterier, hestepensioner, drivhusgartnerier, planteskoler, frugtplantager eller koloni- og nyttehaver. Fredningen er dog ikke til hinder for opførelse af, i tilknytning til eksisterende bebyggelse, de for landbrugsdriften erhvervsmæssige nødvendige driftsbygninger. Herunder også for stutterier, der på tidspunktet for fredningssagens rejsning var godkendt som stutteri. Opførelse af sådanne bygninger kræver forudgående godkendelse af Fredningsnævnet for så vidt angår byggeriets udformning, størrelse og placering.

Eksisterende stutterier foreslås undtaget på grund af den skelnen der foretages mellem stutterier og hestepensioner/rideskoler, se eks. Naturklagenævnet orienterer, nr. 387, juli 2006.

Ridebaner undlades af forbud, § 6, stk. 3

Med fredningsforslaget blev ridebaner omfattet af forbud mod etablering. Det skyldes, at ridebaner kan være landskabeligt meget dominerende, og vil i Esrum Sø's omgivelser mange steder kræve betydelige terrænreguleringer, hvilket ikke er tilladt efter § 7, stk. 1.

DN har forståelse for behovet for ridebaner, og foreslår derfor et kompromis, således at der til § 6, stk. 3 tilføjes: *"Fredningsnævnet kan dog afslå tilladelser til ridebaner, hvis en sådan vil kræve større terrænændringer på en ejendom eller såfremt en ridebane vil få stor negativ påvirkning af landskabet"*.

Banebelysning fra høje lysmaster kan medføre generende lysspredning i det åbne land, og DN foreslår derfor, at der til § 6, stk. 3 tilføjes følgende: *"Fredningsnævnet kan kun tillade belysning af ridebaner, såfremt det kan ske uden lysspredning i omgivelserne"*.

På baggrund af ovenstående finder Danmarks Naturfredningsforening sammenfattende, at Fredningsnævnet for Nordsjællands afgørelse af 15. december 2021 bør ophæves, og at Miljø- og Fødevarerklagenævnet i stedet gennemfører fredning af området i overensstemmelse med fredningsforslaget, herunder stiforløbet, dog med følgende ændringer:

- Ejendommene med løbenumrene 1-12 og 90-92 tages ud af fredningen
- Fastholdelse af fredningsnævnets afgrænsninger af "hus med have og gårdsplads" på lb.nr. 37 og 64.
- At § 5, stk. 3 og § 6, stk. 3 ændres som foreslået oven for

Med venlig hilsen

Lena Bau, Fredningsmedarbejder
31 10 95 37, lena@dn.dk